

سلامت امنیت غذایی راهبرد آینده جهان

دکتر نفیسه اخوان

دکتری آیندپژوهی

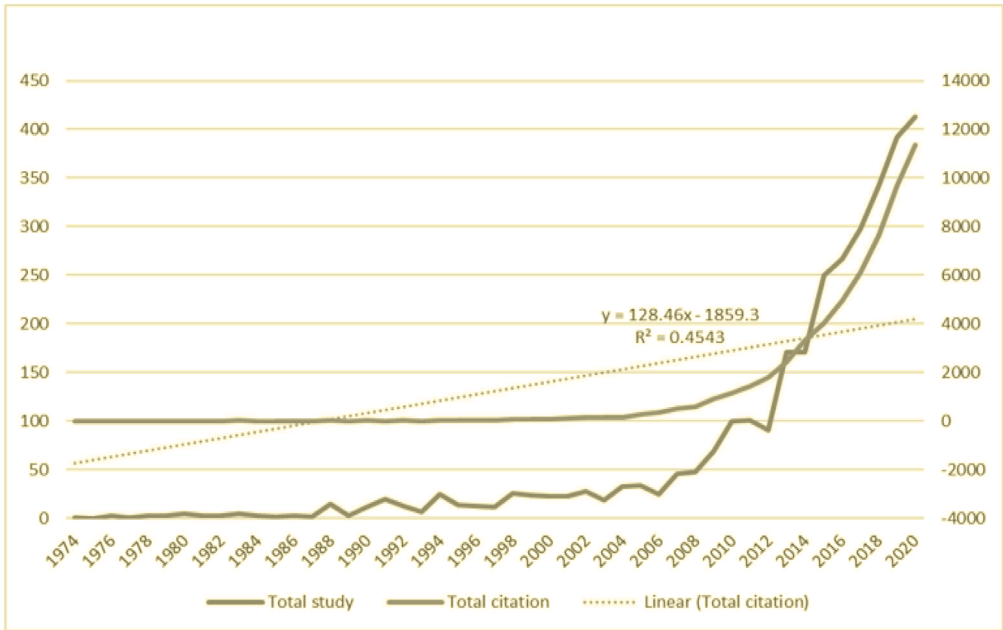
امنیت ملی، قلمروهای گوناگونی را در برمی‌گیرد؛ یکی از این قلمروها، امنیت غذایی است که در قرن بیست و یک، در زمره اهداف کلان نظام‌های سیاسی قرار گرفته است. امنیت غذایی در جهان پرآشوب، اساس امنیت ملی به شمار می‌آید. امنیت غذایی، عنصر اصلی سلامت جسمی، فکری و روانی یک جامعه است. براین اساس، ارتقا و حفظ امنیت غذایی، یک الزام برای آینده است.

می توان اشاره کرد. هم چنین انتظار می رود جمعیت جهان در سال ۲۰۵۰ به ۹٫۸ میلیارد نفر برسد که افزایش تقاضا برای غذا و بدتر شدن امنیت غذایی در جهان را در پی خواهد داشت (Huston, ۲۰۱۸; UN, ۲۰۱۷). در واقع می توان عنوان داشت که امنیت غذایی، موضوع پیچیده ای است که شناخت آن نیازمند رویکردی چندجانبه و در نظر گرفتن دیدگاه های مختلف اقتصادی، سیاسی، اطلاعاتی، محیط زیستی، کشاورزی و اجتماعی و فرهنگی است. شناخت امنیت غذایی و عوامل و پیامدهای آن برای سیاستمداران و مدیران برای ترسیم مسیر آینده کشورها باید مورد تأکید قرار گیرد (Meijl, ۲۰۲۰). در این میان، تحلیل شبکه ای در مطالعات علم سنجی، ابزاری مفید برای ارزیابی کمی روندها و الگوهای ادبیات علمی است (Otte and Rousseau, ۲۰۰۲) که معمولاً بر اساس نرم افزار VOSviewer صورت می گیرد. با بررسی مطالعاتی که در مورد امنیت غذایی در جهان انجام گرفته است، بر اساس مقالات منتشر شده، ملاحظه می شود اولین مطالعات در سال ۱۹۷۴ صورت گرفته و به مرور زمان مطالعات افزایش داشته است؛ به-ویژه از سال ۲۰۱۵ به بعد، رشد مطالعات در این زمینه چشمگیر است. در این میان، در بین ۶۰ کشوری که بیشترین مطالعات را داشتند، ایالات متحده، انگلیس و کانادا بیشترین آثار را به خود اختصاص داده اند که نشان دهنده اهمیت این موضوع برای مراکز تحقیقاتی و محققان در این کشورها است. نمودار زیر، شبکه ای از همکاری های علمی در این زمینه را نشان می دهد. با تجزیه و تحلیل کلمات کلیدی مرتبط با امنیت غذایی، مطالعات جهانی در

سازمان خواربار کشاورزی ملل متحد، امنیت غذایی را «اطمینان از اینکه همه مردم در همه اوقات به غذاهای اصلی مورد نیاز خویش دسترسی فیزیکی و اقتصادی دارند» (FAO, ۲۰۰۱)، تعریف می کند. بانک جهانی نیز امنیت غذایی را «دسترسی همه مردم به غذای کافی در تمام اوقات، به منظور یک زندگی سالم و فعال» می داند (قاسمی، ۱۳: ۱۳۷۳ و ۱۴).

با عنایت به کمبود منابع غذایی، رشد جمعیت، تغییر سبک زندگی، نابودی محیط زیست و استفاده از مواد شیمیایی در تولید مواد غذایی، امنیت غذایی اهمیت ویژه ای یافته است. هم چنین در دسترس نبودن غذا، ناکافی بودن قدرت خرید، توزیع نامناسب و استفاده نادرست از غذا، حوادث طبیعی، جنگ و... مفهوم امنیت غذایی را مورد توجه قرار داده است. ناامنی غذایی و دستیابی به غذای سالم و مقوی، مهم ترین چالش قرن حاضر در تمامی کشورها به-ویژه کشورهای درحال توسعه است (Adeniyi & Dinbabo, ۲۰۱۹).

در سال ۱۹۴۸ برای اولین بار در اعلامیه جهانی حقوق بشر، بحث امنیت غذایی مطرح شد ولی با این حال هنوز حق دسترسی همه مردم به غذای کافی، سالم و مغذی محقق نشده است و روزه روز چالش ها بیشتر می شود. امروزه در سطح جهانی، مطالعات بسیار زیادی بر روی مفهوم امنیت غذایی صورت گرفته است. مطالعات اولیه در این حوزه، بیشتر متمرکز بر مشکلات تأمین مواد غذایی مانند در دسترس بودن، ریشه کن کردن گرسنگی و ثبات قیمت در سطوح ملی و بین المللی بوده اند ولی با گذشت زمان، تجزیه و تحلیل امنیت غذایی با توجه به ماهیت چندبعدی آن، گستره موضوعی بیشتری یافته است و به ایمنی و بهداشت غذایی و پایداری مواد غذایی

محیط زیست:

تعامل بین امنیت غذایی و تغییرات آب و هوایی و جمعیت، مهم ترین دسته را در برمی گیرد. از جمله عوامل محیطی که اثرگذار بر امنیت غذایی هستند؛ رشد جمعیت و رشد تقاضا برای غذا، تغییرات آب و هوایی را می توان نام برد که تولید مواد غذایی را تحت تأثیر قرار می دهند. هم چنین باید عنایت داشت که این عوامل در زمان ها و مناطق مختلف، متفاوت خواهند بود. همان طور که تغییرات آب و هوایی، وابستگی کشورهای در حال توسعه به واردات را افزایش می دهد و عدم امنیت غذایی در جنوب آفریقا و جنوب آسیا مشاهده می شود (Schmidhuber, 2007).

راهکارها و استراتژی های مختلفی نیز برای سازگاری با عوامل مختلف محیطی پیشنهاد شده است؛ از جمله ایجاد انعطاف پذیری کشاورزی از راه بهبود فناوری

مورد این مفهوم مشاهده می شود. در شکل زیر، نقشه شبکه کلمات کلیدی نشان داده شده است و هر چه اندازه دایره بزرگ تر باشد، تکرار آن بیشتر است و هرچه فاصله بین آیت ها کمتر باشد، ارتباط قوی تری با یکدیگر دارند. ملاحظه می شود که کلمه کلیدی تغییر آب و هوا، بیشترین تکرار را دارد و کشاورزی، سلامتی، آفریقا، امنیت، سیستم ها و فقر، به ترتیب بیشترین توجه را در مطالعات امنیت غذایی به خود اختصاص داده اند. با بررسی دقیق تر در موضوعات حول مفهوم امنیت غذایی، می توان ۵ دسته از موضوعات را مرتبط با مفهوم امنیت غذایی بیان کرد که باید مورد توجه سیاستمداران و تصمیم سازان قرار گیرد که آینده تأمین امنیت غذایی را بتوانند همه جانبه پیش بینی نمایند، مخاطرات آن را بشناسند و اقدامات لازم را انجام دهند.

مشکلات بهداشتی به دنبال کمبود مواد غذایی، تضعیف عملکرد آموزشی و پیامدهای نامطلوب سلامت کودکان، اضطراب و مشکلات رفتاری را می‌توان برشمرد.

فرهنگی:

دسته سوم عوامل فرهنگی و سبک زندگی است. روند تغییرات در مفهوم امنیت غذایی، تغییر سبک تغذیه و تغییر سبک زندگی، رژیم‌های غذایی و اشتراکات فرهنگی متأثر از سبک تغذیه، در این دسته از عوامل جای می‌گیرد.

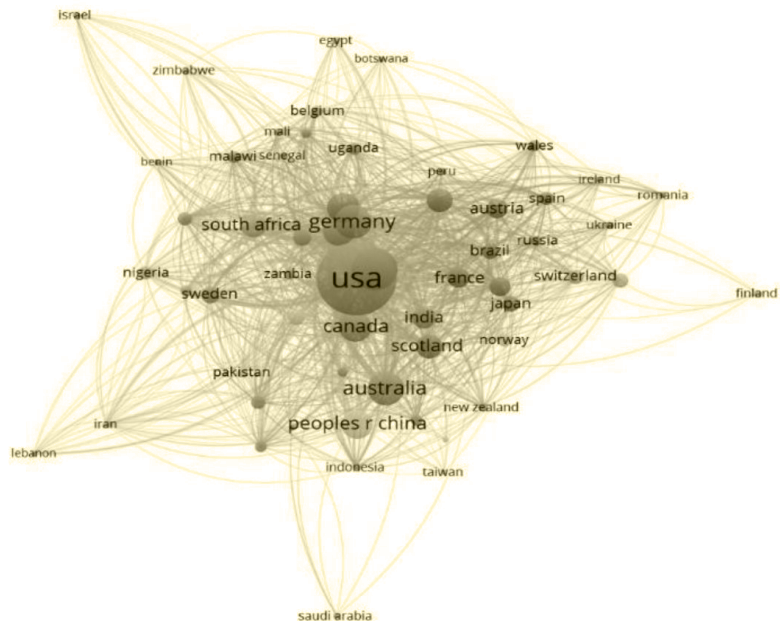
سیاسی:

دسته چهارم عوامل سیاسی است که بر مفهوم امنیت غذایی و راهبردهای غلبه برگرسنگی و ناامنی غذایی از دیدگاه سیاست‌های دولت‌ها تأکید دارد. حقوق غذایی، خودکفایی، محرومیت، گرسنگی، توزیع

و سیستم‌های مدیریت (Wheeler, 2013)، توسعه آبروی پروری در حوضچه‌های کوچک و استفاده از ماهی در رژیم غذایی (Bell, 2009) و اصلاح رژیم غذایی. برخی هم بر این باورند که علاوه بر توسعه کشاورزی و تولید محصولات زراعی، افزایش سرمایه‌گذاری در تحقیقات و زیرساخت‌های مرتبط با آن می‌تواند امنیت غذایی در کشورهای در حال توسعه را بهبود بخشد (Wheeler, 2013).

اقتصادی و اجتماعی:

دسته دوم عوامل اقتصادی و اجتماعی است. این دسته از عوامل، به شکل پیچیده‌ای با امنیت غذایی ارتباط دارند و شاخص‌های مختلف امنیت غذایی، از نظر عوامل اجتماعی و اقتصادی را نشان می‌دهد؛ از جمله رابطه کمبود مواد غذایی و سلامت جسمی و روانی، کاهش درآمد و امنیت غذایی، ایجاد

منابع:

فتحی، ه (۱۳۸۲)، کشاورزی در جهان به سوی ۲۰۱۵-۲۰۳۰، مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی.

قاسمی، ح (۱۳۷۳)، تعاریف و مبانی نظری امنیت غذایی، تهران، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه‌ای (ویژه‌نامه امنیت غذایی) سال دوم، شماره چهارم.

- Adeniyi, D. A. & Dinbabo, M. F. (2019). Factors Influencing Household Food Security Among Irrigation Smallholders in North West Nigeria. pp. 291–304
- Akbari, M.; Foroudi, P.; Shahmoradi, M.; Padash, H.; Parizi, Z.S.; Khosravani, A.; Ataei, P.; Cuomo, M.T. (2022) The Evolution of Food Security: Where Are We Now, Where Should We Go Next? Sustainability, 14, 3634.

را به خود اختصاص داده‌اند. رویکرد مطالعات امنیت غذایی مورد بررسی قرار گرفت و نقشه مفاهیمی که در پیوند با امنیت غذایی هستند، نشان داد که تغییرات آب‌وهوایی، بیشترین پیوند را با مفهوم امنیت غذایی دارد. شناخت عواملی که به طور مستقیم و یا غیرمستقیم بر امنیت غذایی تأثیر می‌گذارند، محققان آینده و سیاستمداران را توانمند می‌سازد تا بر موضوعات مهم تمرکز کنند.

عواملی که باید در شناخت امنیت غذایی در نظر قرار گرفته شود در چهار دسته؛ محیط زیستی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و سیاسی طبقه‌بندی شد. براین اساس با توجه به شرایط و الزامات خاص هر منطقه جغرافیایی، می‌بایست راهبردهای عملی ارائه شود تا بتوان با آمادگی کامل با مخاطرات امنیت غذایی در آینده روبه‌رو شد و تلاش شود تهدیدات این عرصه مهم که با تمامی مردم ارتباط دارد، به فرصتی برای به دست آوردن قدرت بیشتر تبدیل گردد.